

KLASSIK INGLIZ ADABIYOTIDA MIFOLOGIK
OBRAZLARNING NARRATIV TUZILMA
SHAKLLANISHIDAGI VAZIFALARI (BEOWULF VA THE
FAERIE QUEENE ASARLARI MISOLIDA)

Nurmatova Madina Toxir qizi

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti
Filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili yo'nalishi 3-kurs talabasi

Email: nurmatovamadina69@gmail.com .

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20791106>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 12-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 15-iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 22-iyun 2026 yil

KEY WORDS

*mifologik obrazlar,
narrativ tuzilma, Beowulf, The
Faerie Queene, klassik adabiyot,
arxetip, qiyosiy tahlil.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada klassik ingliz adabiyotida mifologik obrazlarning narrativ tuzilma shakllanishidagi vazifalari Beowulf (Beovulf) va The Faerie Queene (Parilar malikasi) asarlari misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda mifologik obrazlarning syujetni rivojlantirish, konfliktni shakllantirish hamda g'oyaviy mazmuni ifodalashdagi funksiyalari o'rganildi. Sifatli tadqiqot yondashuvi asosida matn tahlili va qiyosiy tahlil usullari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mifologik obrazlar klassik adabiyotda nafaqat badiiy element, balki narrativ tizimni shakllantiruvchi asosiy struktura komponenti hisoblanadi.

Kirish. Klassik ingliz adabiyoti tarixida mifologik obrazlar muhim badiiy va g'oyaviy funksiyani bajaruvchi asosiy elementlardan biri hisoblanadi. Ular nafaqat estetik ifoda vositasi, balki asarlarning narrativ tuzilmasini shakllantiruvchi, syujetni rivojlantiruvchi va g'oyaviy mazmuni ochib beruvchi asosiy komponent sifatida namoyon bo'ladi. Mifologik obrazlar orqali insoniyat qadimdan yaxshilik va yomonlik, tartib va tartibsizlik, muqaddas va dunyoviy tushunchalarni ifodalab kelgan (Eliade, 1963).

Mifologik obrazlar adabiyotda ko'pincha arxetipik xarakterga ega bo'lib, ular inson ongining chuqur qatlamlarida mavjud bo'lgan universal psixologik modellarning badiiy ifodasi sifatida talqin qilinadi. Jungning fikriga ko'ra, mifologik obrazlar kollektiv ongsizlik mahsuli bo'lib, ular insoniyat tajribasining umumiy ramzlarini aks ettiradi (Jung, 1968). Shu sababli, Beowulf (Beovulf) hamda Edmund Spenserning The Faerie Queene (Parilar malikasi) kabi asarlarda uchraydigan qahramon, ajdar yoki yovuz kuch obrazlari faqat badiiy element emas, balki psixologik va madaniy ma'noga ega tizim sifatida qaraladi.

Shuningdek, mif va narrativ tuzilma o'rtasidagi bog'liqlik adabiyotshunoslikda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biridir. Segal mifni madaniy tizim sifatida talqin qilib, uning asosiy vazifasi insonlarga dunyoni tushuntirish va axloqiy me'yorlarni shakllantirish ekanligini ta'kidlaydi (Segal, 2022). Lincoln esa mifni ideologik tizim sifatida ko'rib, uning jamiyatdagi qadriyatlar va hokimiyat munosabatlarini mustahkamlashdagi rolini yoritadi (Lincoln, 2021).

Bu yondashuvlar mifologik obrazlarning faqat diniy emas, balki ijtimoiy va madaniy funksiyaga ham ega ekanligini ko'rsatadi.

Klassik ingliz adabiyotining eng muhim epik asarlaridan biri bo'lgan Beovulf va Spenserning "Parilar malikasi" asarlarida mifologik obrazlar narrativ tuzilmaning markaziy elementlari sifatida xizmat qiladi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot sifat (qualitative) yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda asosiy usullar sifatida matn tahlili (textual analysis), qiyosiy tahlil (comparative analysis) va talqin tahlili (interpretative analysis) qo'llanildi. Ushbu metodlar klassik ingliz adabiyotidagi mifologik obrazlarning narrativ tuzilma ichidagi vazifalarini chuqurroq o'rganish va ularning badiiy funksiyalarini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot obyekti sifatida Beovulf hamda Edmund Spenserning The Faerie Queene asarlari tanlab olindi. Mazkur asarlar klassik ingliz adabiyotida mifologik va allegorik obrazlarning eng yorqin namunalaridan biri hisoblanadi va ular narrativ tuzilma jihatidan murakkab syujet tizimiga ega.

Tahlil jarayonida mifologik obrazlarning quyidagi funksiyalari alohida o'rganildi: syujetni harakatlantirish, konflikt yaratish, qahramon xarakterini shakllantirish va g'oyaviy mazmuni ifodalash. Shuningdek, tadqiqotda Jung (1968) tomonidan ilgari surilgan arxetiplar nazariyasi, Eliade (1963) tomonidan ishlab chiqilgan mifning muqaddaslik konsepsiyasi hamda Segal (2022) va Lincoln (2021) tomonidan berilgan mifning madaniy va ideologik talqinlari metodologik asos sifatida xizmat qildi.

Natijalar. 1. Beovulf asarida mifologik obrazlarning narrativ funksiyasi

Beovulf klassik ingliz epik adabiyotining eng qadimiy namunalaridan biri bo'lib, unda mifologik obrazlar narrativ tuzilmaning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'ladi. Asardagi Grendel, Grendelning onasi va ajdaho obrazlari syujet rivojini belgilovchi asosiy konflikt manbai hisoblanadi.

Grendel obrazi asarda tartibsizlik va yovuzlik timsoli sifatida berilgan bo'lib, u Beovulfning qahramonlik safarini boshlovchi asosiy sabab vazifasini bajaradi. Uning Herot zaliga hujumlari narrativ tizimda ilk konfliktni yuzaga keltiradi va voqealar rivojini faollashtiradi. Eliade mifologik obrazlarni muqaddas va tartibni ifodalovchi tizim sifatida talqin qilib, yovuz kuchlar ko'pincha muqaddas tartibga qarshi kuch sifatida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi (Eliade, 1963). Shu nuqtai nazardan Grendel obrazini tartibsizlik va muqaddas tartib o'rtasidagi qarama-qarshilik ifodasi sifatida talqin qilish mumkin.

Grendelning onasi esa narrativ strukturada ikkinchi darajali, lekin kuchaytiruvchi konflikt vazifasini bajaradi. U Beovulfning ikkinchi sinovini tashkil etib, syujetni yanada murakkablashtiradi va qahramonning jasoratini yanada chuqurroq ochib beradi. Jungning arxetiplar nazariyasiga ko'ra, bunday obrazlar "soya arxetipi"ga yaqin bo'lib, ular qahramonning ichki va tashqi sinovlarini kuchaytiruvchi funksiyani bajaradi (Jung, 1968).

Ajdaho obrazi asarning yakuniy narrativ bosqichini belgilaydi hamda kulminatsion konfliktni yuzaga keltiradi. Bu obraz orqali muallif hokimiyat, o'tkinchilik va inson hayotining vaqtinchalik tabiati haqida falsafiy xulosa beradi. Segal mifni insonlarga dunyoni tushuntiruvchi madaniy tizim sifatida izohlab, mifologik obrazlar orqali jamiyatdagi yaxshilik va yomonlik haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda ahamiyatli ekanligini ta'kidlaydi (Segal, 2022).

2. The Faerie Queene asarida mifologik obrazlarning narrativ funksiyasi

Edmund Spenserning The Faerie Queene (Parilar malikasi) asari ingliz Uyg'onish davri adabiyotida allegorik va mifologik obrazlar orqali murakkab narrativ tuzilmani shakllantirgan muhim asarlardan biridir. Ushbu asarda mifologik obrazlar faqat syujet elementi sifatida emas, balki axloqiy va ideologik ma'nolarni ifodalovchi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Asarning markaziy qahramonlaridan biri bo'lgan Redcrosse Knight (Qizil xochli ritsar) imon va haqiqat timsoli sifatida tasvirlanadi. Uning sayohati davomida duch keladigan sinovlar narrativ tuzilmaning asosiy harakatlantiruvchi elementi bo'lib, har bir epizod qahramonning

ma'naviy rivojlanishini ko'rsatadi. Mifni ideologik tizim sifatida talqin qilib, mifologik obrazlar jamiyatning axloqiy va siyosiy qadriyatlarini mustahkamlashda muhim rol o'ynashini ta'kidlanadi (Lincoln, 2021). Shu nuqtai nazardan Redcrosse Knight obrazini xristian axloqiy tizimining narrativ ifodasi sifatida ko'rish mumkin.

Asarda uchraydigan Duessa, sehrgarlar va ajdaho kabi obrazlar esa insonni yo'ldan ozdiruvchi kuchlar sifatida tasvirlanadi. Bu obrazlar narrativ tuzilmada konflikt yaratish va qahramonni sinovdan o'tkazish vazifasini bajaradi. Shuningdek, mif madaniy tizim bo'lib, u axloqiy me'yorlarni shakllantirishga xizmat qiladi (Segal, 2022). Ushbu qarashga ko'ra, ushbu obrazlar faqat badiiy element emas, balki axloqiy tarbiya vositasi sifatida ham ishlaydi.

Bundan tashqari, Spenser asarida mifologik obrazlar allegorik tizim orqali murakkab ma'no qatlamlarini hosil qiladi. Har bir obraz ma'lum bir fazilat yoki illatni ifodalaydi va narrativ struktura orqali o'quvchiga axloqiy xulosa beradi. Bundan tashqari, mif adabiy struktura sifatida tahlil qilinib, uning ramziy va allegorik tabiati klassik matnlarda asosiy ifoda vositasi ekanligini ko'rsatadi (Coupe, 2022).

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, klassik ingliz adabiyotida mifologik obrazlar faqat badiiy element sifatida emas, balki narrativ tuzilmani shakllantiruvchi asosiy struktura hosil qiluvchi komponent sifatida faoliyat yuritadi. Bu holat Beovulf va "Parilar malikasi" asarlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Ushbu asarlarda mifologik obrazlar syujetni harakatlantiruvchi kuch, konflikt yaratuvchi element va g'oyaviy mazmuni ifodalovchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Mifologik obrazlar inson ongida muqaddas va dunyoviy olam o'rtasidagi chegarani belgilaydi (Eliade, 1963). Ushbu yondashuvga ko'ra, Beovulf asaridagi Grendel va ajdaho obrazlari faqat yovuzlik timsoli emas, balki muqaddas tartibga qarshi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa narrativ tuzilmada "tartib-tartibsizlik" qarama-qarshiligini hosil qiladi.

Jungning arxetiplar nazariyasiga ko'ra, mifologik obrazlar kollektiv ongsizlik mahsuli bo'lib, ular universal psixologik modellarning badiiy ifodasidir (Jung, 1968). Shu nuqtai nazardan Beovulf "qahramon arxetipi", Grendel esa "soya arxetipi" sifatida talqin qilinadi. Bu arxetipik qarama-qarshilik narrativ tuzilmaning dinamik rivojlanishini ta'minlaydi va syujetning kulminatsion nuqtalarini shakllantiradi.

Mif madaniy tizim vazifasini bajaradi va uning asosiy vazifasi jamiyatda axloqiy me'yorlarni shakllantirishdir (Segal, 2022). Ushbu yondashuv The Faerie Queene asarida yaqqol ko'rinadi, chunki Redcrosse Knight va boshqa obrazlar orqali axloqiy fazilat va illatlar o'rtasidagi kurash ifodalanadi. Bu esa mifologik obrazlarning didaktik funksiyasini kuchaytiradi.

Lincoln mifni ideologik konstruksiya sifatida talqin qilib, uning jamiyatdagi hokimiyat va qadriyatlarni mustahkamlashdagi rolini ochib beradi (Lincoln, 2021). Shu jihatdan qaraganda, Spenser asaridagi allegorik obrazlar faqat individual axloqni emas, balki jamiyatning ideologik tizimini ham ifodalaydi.

Coupe mifni adabiy struktura sifatida tahlil qilib, uning ramziy va allegorik tabiatini klassik matnlarning asosiy ifoda shakli sifatida ko'rsatadi (Coupe, 2022). Bu yondashuv The Faerie Queene asaridagi har bir obrazning ko'p qatlamli ma'no tizimiga ega ekanligini tushuntiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mifologik obrazlar klassik ingliz adabiyotida faqat syujet elementi emas, balki narrativ tuzilmani shakllantiruvchi, g'oyaviy mazmuni tashuvchi va madaniy qadriyatlarni ifodalovchi murakkab tizim sifatida faoliyat yuritadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot klassik ingliz adabiyotida mifologik obrazlarning narrativ tuzilma shakllanishidagi vazifalarini Beovulf va The Faerie Queene asarlari misolida tahlil qilishga bag'ishlandi. O'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, mifologik obrazlar ushbu asarlarda faqat badiiy bezak elementi emas, balki syujetni harakatlantiruvchi, konfliktni shakllantiruvchi va g'oyaviy mazmuni ifodalovchi asosiy struktura elementi hisoblanadi.

Beovulf asarida Grendel, uning onasi va ajdaho obrazlari orqali "tartib va tartibsizlik" o'rtasidagi qarama-qarshilik ifodalangan bo'lib, bu narrativ tuzilmaning asosiy dinamikasini

belgilaydi. Ushbu obrazlar qahramon Beovulfning sinovlari orqali ideal qahramonlik modelini shakllantiradi.

The Faerie Queene asarida esa Redcrosse Knight va boshqa allegorik obrazlar orqali axloqiy fazilatlar va illatlar o'rtasidagi kurash aks ettiriladi. Bu esa mifologik obrazlarning didaktik va ideologik funksiyasini kuchaytiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, mifologik obrazlar klassik ingliz adabiyotida narrativ tuzilmaning ajralmas qismi bo'lib, ular orqali diniy, axloqiy va madaniy qadriyatlar badiiy shaklda ifodalanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. Adhikari, P. K. (2024). Exploring modern theories and functions of myths. *International Journal of Humanities and Education Research*, 6(2), 132–140.
2. Bell, C. (2023). *Ritual theory, ritual practice*. Oxford University Press.
3. Coupe, L. (2022). *Myth*. Routledge.
4. Doty, W. G. (2021). *Mythography: The study of myths and rituals*. University of Alabama Press.
5. Eliade, M. (1963). *Myth and reality*. Harper & Row.
6. Jung, C. G. (1968). *Archetypes and the collective unconscious*. Princeton University Press.
7. Kalaiyarasi, P. (2025). Mythology and literature. *Shanlax International Journal of Arts, Science and Humanities*, 12(S3), 61–63.
8. Kametova, R., & Chuksina, O. (2025). Mythopoetics as a subject and method of literary research. *Forum for Linguistic Studies*, 7(4), 1–15.
9. Lincoln, B. (2021). *Theorizing myth: Narrative, ideology, and scholarship*. University of Chicago Press.
10. Minglun, C., Che Lah, S., & Ganapathy, M. (2025). Comparative study on mythological archetypes. *International Journal of Language, Literacy and Translation*, 6(2), 45–60.
11. Paca, E., & Rozuel, C. (2024). The emergence of mythologies in organisations: A process model. *Organization Theory*, 5(2).
12. Segal, R. A. (2022). *Myth: A very short introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
13. Tsepikalo, T. O. (2021). Conceptual foundations of modern mythology. *Revista Gestão Inovação e Tecnologias*, 11(3), 2047–2065.